

Riigikogu
riigikogu@riigikogu.ee

Teie 08.04.2026 nr 7-1.2/26-00744-
2/
Meie 27.04.2026 nr 6-1/968-2

**Vastus Riigikogu liikme kirjalikule
küsimusele (KK 550)**

Lugupeetud Riigikogu juhatus

Vastan Riigikogu liikme Andre Hanimägi esitatud kirjalikule küsimusele noorte raske riskikäitumise varajase märkamise, sekkumise ning kinnise lasteasutuse teenuse kättesaadavuse kohta.

1. Milliseid järeldusi tuleb ministeeriumi hinnangul teha viimase aja väga rasketest noorte poolt toimepandud vägivallakuritegude kohta Raasikul, Pärnumaal ja Valgamaal?

Sellised väga rasked juhtumid on alati sügavalt traagilised ja puudutavad kogu ühiskonda. Reeglina on nende taga mitme riskiteguri kuhjumine: lapse või noore keeruline peretaust, vaimse tervise mured, vägivallakogemus, katkine koolitee, sõltuvusprobleemid, puudulik tugi või hilinevad abi.

On selge, et noorte probleemide ennetamine peab algama palju varem. Ennetus algab kodust ja koolist, kuid sama oluline on kogukonna hooliv märkamine ja spetsialistide valmisolek reageerida esimeste ohumärkide ilmnemisel.

Eestis on igaühel kohustus abivajavast lapsest teada anda. See põhimõte on väga oluline, sest sageli märkavad esimesi muutusi just lähedased, õpetajad, naabrid või teised lapsega kokku puutuvad inimesed. Laps vajab turvalisi suhteid, selgeid piire ja järjepidevat tuge. Kui need puuduvad, suureneb oht, et mured süvenevad.

Kõige tõhusam viis nii laste heaolu parandamiseks kui ka ühiskonna turvalisuse suurendamiseks on ennetusele, varajasele märkamisele ja koordineeritud sekkumisele toetuv lähenemine. Abi peab jõudma lapse ja pereni enne, kui probleemid väljenduvad raske riskikäitumise või õigusrikkumistena.

2. Kas Teie hinnangul toimib Eestis täna piisavalt hästi varajane märkamine ja sekkumine nende noorte puhul, kelle peretaust, käitumine, koolitee, sõltuvusprobleemid, vägivallakogemus või vaimse tervise mured viitavad kõrgele riskikäitumisele?

Oleme teinud suuri samme varajase märkamise ja sekkumise toetamiseks. Alles eelmisel aastal jõustusid lastekaitseeaduse muudatused, mis lisaks üldisele abivajaduse märkamise kohustusele rõhutavad lastega töötavate isikute puhul seda kohustust eriliselt. Praktikas vajab varane märkamine ja sekkumine kindlasti veel toetamist. Vajalik õiguslik raamistik on olemas, kuid praktikas ei jõua abi alati lapseni õigel ajal ja vajalikus mahus.

Lastekaitseeadus sätestab abivajava lapse mõiste ning kohustuse lapse abivajadust hinnata ja abi korraldada. Samas on avalikud analüüsid näidanud, et süsteemi toimimist takistavad killustunud tööprotsessid, ebaühtlane praktika ning rollide ja vastutuse ebaselgus. Ka lastekaitsetöötajate suur töökoormus raskendab järjepideva ja koordineeritud abi pakkumist.

Seda kinnitavad ka kinnise lasteasutuse teenuse (edaspidi KLAT) uuringud, mille järgi on teenusele jõudnud noortel sageli juba pikemat aega kuhjunud mitmed riskitegurid. See näitab, et küsimus ei ole ainult riskide märkamises, vaid ka selles, kas märkamisele järgneb õigel ajal piisavalt terviklik, mõjus ja lapse vajadustele vastav abi.

Need probleemkohad on ministeeriumile teada ja veel aprillikuus liiguvad valitsusse lastekaitseeaduse muudatused, mis aitavad selgemalt eristada olukordi, kus on vaja lastekaitsetöötaja juhtivat rolli, ja olukordi, kus last saab toetada eelkõige selle valdkonna sees, kus raskused ilmnesid. Nii tekib valdkondadel selgem vastutus, vabaneb lastekaitsetöötajate ressursi keerukamate juhtumite jaoks ning abi saab jõuda lapseni kiiremini ja süsteemsemalt.

4. Milliseid muudatusi plaanib ministeerium teha, et tugevdada riskilaste ja -noorte varajast märkamist ning juhtumipõhist sekkumist koostöös kohalike omavalitsuste, koolide, lastekaitse, politsei ja tervishoiusüsteemiga?

Sotsiaalministeeriumis on käimas ja ettevalmistamisel mitu olulist muudatust, mille eesmärk on tugevdada riskilaste ja -noorte varajast märkamist ning parandada juhtumipõhist sekkumist eri valdkondade koostöös.

Üks oluline suund on kohalikes omavalitsustes laste- ja perekeskse lastekaitsetöö kvaliteedi parandamine. Koostöös Sotsiaalkindlustusametiga (edaspidi SKA) rakendame ja piloteerime juhtumikorraldusmudelit „Turvalisuse märgid“ ehk *Signs of Safety*. Selle eesmärk on ühtlustada lastekaitse juhtumikorraldust ning parandada selle kvaliteeti ja tulemuslikkust.

Olulised on ka lastekaitseeaduse muudatused, mis toetavad laste abivajaduse varajast märkamist. Kavandatavad muudatused täpsustavad varajase sekkumise korraldust, eri spetsialistide rolle ja võrgustikutööd, et laps saaks abi võimalikult kiiresti ning et vastutus ei hajuks erinevate süsteemide vahel. Lisaks on eelnõus ette nähtud eelhindamine, et otsustada, millal on vaja lastekaitse juhtumikorraldust, ning abivajaduse hindamine tuleb teha esimesel võimalusel, erandjuhul hiljemalt kahe kuu jooksul. See aitab vältida olukordi, kus abi andmine venib või jääb eri osapoolte vahel hajuma.

Valdkondadeülese koostöö tugevdamiseks viime koos Haridus- ja Teadusministeeriumiga läbi erivajadusega laste tugisüsteemi reformi. See on oluline, sest riskikäitumisega lapse mured ei mahu kunagi ainult ühe asutuse või ühe spetsialisti tööpiiridesse.

SKA toetab juba praegu omavalitsusi keerukate lastekaitsejuhtumite lahendamisel, pakkudes nõustamist, meetodilist tuge ja vajaduse korral eri spetsialistide kaasamist. See aitab tagada, et otsused ei jää üksiku ametniku kanda ja laps jõuab õigeaegselt sobiva abini.

Sama oluline on olemasolevate teenuste arendamine. Laiendame riskikäitumisega noortele ja nende peredele suunatud tõendus põhise mitmedimensioonilise pereteraapia MDFT kättesaadavust. Samuti tõstame KLAT kvaliteeti, arendame meditsiinilise toega kinnise lasteasutuse teenust ehk MedKLAT-i ning töötame välja teisi sihtrühmapõhiseid lahendusi.

Lisaks on Sotsiaalministeeriumi eestvedamisel käimas 7–12-aastastele ärevushäire riskiga lastele ja nende peredele mõeldud programmi „Cool Kids“ katseprojekt. Esimesed terapeudid on koolitatud ja esimesed grupid on juba käivitunud. Samal ajal hindame programmi teostatavust, et otsustada selle laiem kasutuselevõtt.

Teeme koostööd ka Eesti Dialektilise Käitumisteraapia Assotsiatsiooniga, et suurendada omavalitsuste ja lastega töötavate spetsialistide teadlikkust dialektilise käitumisteraapia (DKT) võimalustest. DKT on tõendus põhine psühhoteraapia, mis on suunatud suitsiidse ja ennastkahjustava käitumisega teismeliste ja täiskasvanutele, kelle puhul teised sekkumised ei ole olnud tõhusad.

Samuti arendab Tervise Arengu Instituut uimastitarvitamise varajase märkamise ja lühisekkumise programmi SBRIT, mis aitab varakult tuvastada nikotiini, alkoholi ja narkootikumide tarvitamist ning teha esmaseid sekkumisi.

5. Kuidas hindab ministeerium kinnise lasteasutuse teenuse kättesaadavust Eestis? Kas teenus on realselt tagatud kõigile lastele ja noortele, kelle puhul kohus on hinnatud, et neile on seda vaja?

Praegu KLATi järjekorda ei ole ning üldjuhul on teenus kohtumäärusega suunatud lastele ja noortele kättesaadav. Varasemalt on esinenud üksikuid juhtumeid, kus kohtumäärus oli olemas, kuid sobivat teenuskohta ei olnud võimalik kohe tagada. Sellisel juhul leiti koht ühe nädala jooksul.

KLAT on seaduses sätestatud ööpäevaringne teenus lapsele, kelle vabadust on piiratud kohtumääruse alusel. Teenuse eesmärk on aidata saavutada muutusi, mis võimaldavad lapsel hiljem tavakeskkonnas paremini toime tulla.

Praegu on Eestis 90 KLAT-teenuse kohta, millest 84 on normintellektiga lastele ja 6 mõõduka või raske intellektipuudega lastele. 2026. aasta mais lisandub veel 3 kohta ning teenuskohtade koguarv kasvab 93-ni.

Oluline on ka rõhutada, et KLAT on vaid üks osa lapse ja pere terviklikust toetamisest. Sama tähtis kui teenusele jõudmine on see, et lapsele oleks tagatud vajalik tugi nii teenusel viibimise ajal kui ka pärast sealt lahkumist.

Mida paremini toimivad ennetavad ja varajased sekkumised, seda väiksem on vajadus nii intensiivse meetme järele. Riigi eesmärk ei ole kinniste teenuskohtade arvu lõputu kasvatamine, vaid see, et abi jõuaks lasteni varem ning et vajaduse korral oleks olemas ka kvaliteetne, õigeaegne ja järjepidev tugi.

6. Kas KLAT-teenusele pääsemisel on järjekord või viivitusi olukordades, kus teenuse vajadus on tuvastatud, kuid teenusele suunamine tegelikkuses viibib? Kui jah, siis kui suur see probleem on?

22.04.2026 seisuga KLAT-teenusele järjekorda ei ole. Üksikjuhtudel on esinenud lühiajalisi viivitusi olukorras, kus teenuse vajadus on tuvastatud ja kohtumäärus olemas, kuid sobivat teenuskohta ei ole olnud võimalik kohe tagada. Sellistel juhtudel on ooteaeg olnud kuni üks nädal.

Oluline on rõhutada, et ka sellises olukorras ei jää laps abita. Ooteperioodiks lepitakse koostöös kohaliku omavalitsusega kokku lapse ajutine toetamine ning tagatakse tema õiguste ja turvalisuse kaitse.

SKA on koostöös teenuseosutajatega suutnud teenuskohtade kättesaadavust operatiivselt korraldada ja vajadusel kohti paindlikult ümber tõsta. Seetõttu ei ole tegemist ulatusliku ega püsiva probleemiga, kuid iga selline juhtum on tõsine ning nõuab kiiret ja hoolikat reageerimist.

7. Kui palju on olnud juhtumeid, kus lapse või noore vajadus KLAT-teenuse järele on olnud teada, kuid teenuse osutamine ei alanud viivitamata kohtade puuduse, korralduslike tõrgete või muude takistuste tõttu?

Alates 2018. aastast on selliseid juhtumeid olnud kahel korral. Mõlemal juhul oli kohtumäärus olemas, kuid teenuskohta ei olnud võimalik kohe tagada ning lapsele leiti sobiv koht ühe nädala jooksul.

See näitab, et KLAT-teenuse osutamine ei ole kohtade puuduse tõttu süsteemselt takerdunud. Viivitusi on esinenud väga harva ning need on olnud lühiajalised. Teenuse korraldust on vahepeal muudetud ning teenuse korraldamine on koondatud Sotsiaalministeeriumi haldusalasse. See võimaldab teenuskohtade kasutust paremini planeerida ning tagada nende operatiivsem kättesaadavus.

Seega saab öelda, et tegemist ei ole laiemalt süsteemse probleemiga teenuse kättesaadavuses, kuid loomulikult tuleb iga sellist juhtumit võtta tõsiselt ja teha kõik selleks, et vajalik abi jõuaks lapseni võimalikult kiiresti.

8. Kas Eestis on täna piisavalt KLAT-kohti ja sobiva profiiliga teenusepakkujaid, arvestades erineva riskitaseme, vaimse tervise vajaduse, sõltuvusprobleemi või intellektipuudega noorte vajadusi?

22.04.2026 seisuga on KLAT-kohti üldmahus piisavalt. Kokkuvõtvalt võib öelda, et KLAT-kohtade üldarv on praegu piisav, kuid edasi tuleb arendada teenuste sisu ja profiili, et abi vastaks paremini erinevate noorte vajadustele.

KLAT ei ole meede, kuhu noori peaks kergekäeliselt suunama. Tegemist on intensiivse, vabadust piirava ja kuluka sekkumisega, mille eesmärk on pakkuda turvalist keskkonda ja toetada muutust eelkõige lühiajaliselt. Praktikas on näha, et osa noori jõuab sellele teenusele ka olukordades, kus neid oleks olnud võimalik varem aidata teiste, vähem piiravate meetmetega, sealhulgas pere toetamise või hooldusõiguse küsimuste lahendamise kaudu.

Samas on selge, et kõigi noorte vajadustele tänane KLAT ei vasta. Näiteks ei sobi see noorele, kes vajab akuutset meditsiinilist sekkumist, näiteks vahetu suitsiidiohu või ägeda psühhoosi korral. See näitab selgelt vajadust arendada paremaid lahendusi sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi piirialal. Sellest lähtuvalt arendame meditsiinilise toega kinnise lasteasutuse teenust ehk MedKLAT-i ning tugevdame ka toetavate sekkumiste, nagu mitmedimensioonilise pereteraapia (MDFT) ja dialektilise käitumisteraapia (DKT), kättesaadavust teenuse ajal.

9. Kas ministeerium peab vajalikuks suurendada KLAT-teenuse mahtu, muuta selle regionaalset kättesaadavust või luua juurde uusi teenusevorme neile noortele, kelle puhul praegune süsteem jääb liiga hiliseks või liiga jäigaks?

Sotsiaalministeeriumi hinnangul ei ole pelgalt KLAT mahu suurendamine peamine lahendus. Vaja on tugevamat ennetust, varajasemat sekkumist, paremat jätkutuge ning ka spetsiifilisemaid teenuslahendusi neile noortele, kelle vajadustele praegune süsteem täielikult ei vasta.

KLAT on väga intensiivne meede ja peab jääma lahenduseks juhtudel, kus muud sekkumised ei ole olnud piisavad. Meie eesmärk on, et noor jõuaks abini varem, enne kui olukord muutub nii keeruliseks, et vajalikuks osutub kinnine teenus.

SKA praktika ja analüüsid näitavad, et teenuse tulemuslikkus ei sõltu ainult teenusel viibimisest. Sama oluline on noore ettevalmistus kogukonda naasmiseks, võrgustikutöö ja jätkutoe tegelik toimimine. Samuti peame oluliseks sotsiaal- ja tervisevaldkonna abi paremat sidumist. Seetõttu tugevdame kogukonnapõhiseid ja ennetavaid sekkumisi, arendame edasi KLAT-teenust koos spetsiifilisemate lahendustega, sealhulgas MedKLAT-iga, ning parandame jätkutoe ja teenuste omavahelist sidusust.

Ministeeriumi suund ei ole üksnes rohkemate KLAT-kohtade loomine, vaid paindliku ja vajaduspõhise teenustesüsteemi kujundamine, kus ennetus, sihitud sekkumine ja jätkutugi moodustavad terviku.

10. Kas ministeeriumi hinnangul on täna seaduslikud või praktilised takistused, mille tõttu ei saa piisavalt mõjutada selliste alaealiste riskikäitumist, kelle puhul ohtlik areng on küll nähtav, kuid olemasolevad sekkumisvahendid ei ole piisavalt kiired või tõhusad?

Peamised takistused on pigem praktilised ja süsteemsed kui õiguslikud. Lastekaitseadus annab aluse abivajava lapse märkamiseks, hindamiseks ja abistamiseks ning sotsiaalhoolekande seadus võimaldab vajaduse korral kohtumääruse alusel kinnise lasteasutuse teenust. Seega on üldine õiguslik raamistik olemas.

Suuremad kitsaskohad on seotud koostöö, juhtumikorralduse kvaliteedi, võrgustiku võimaluste kasutamise ja abi järjepidevusega. Seetõttu on vaja tugevdada koostööd eri osapoolte vahel, parandada juhtumikorraldust ning tagada, et ennetavad ja toetavad teenused oleksid kättesaadavad võimalikult varakult.

Sama oluline on ka teadlikkus. Nii lapsevanemad, spetsialistid kui ka kogu ühiskond peavad paremini mõistma, mis riskikäitumist põhjustab, kuidas ohumärke varakult märgata ja milline sekkumine aitab päriselt. Mida varem suudetakse põhjuseid märgata ja neile reageerida, seda suurem on võimalus ennetada sügavamate murede ja ohtliku käitumise kujunemist.

11. Kuidas on tagatud KLAT-ist väljuvate noorte jätkutugi, et riskikäitumine ei taastuks ja noor ei liiguks tagasi sama vägivalda, sõltuvuse või hooletusse jätmise keskkonda?

KLAT-ist väljuvate noorte jätkutugi ei ole eraldiseisev etapp, vaid osa terviklikust juhtumikorraldusest, mis algab juba enne teenusele suunamist ja jätkub pärast teenuselt lahkumist. Nagu varasemates vastustes kirjeldatud, on keskne roll siin kohaliku omavalitsuse järjepideval juhtumikorraldusel ja valdkondadeüleisel koostööl. Väga oluline osapool on haridusvaldkond – et õppimiskohustusega noor leiaks enda võimetele ning vajadustele vastava koha õppimiseks.

Jätkutugi peab tuginema selgele juhtumiplaanile, kohaliku omavalitsuse aktiivsele rollile, pere ja võrgustiku kaasamisele ning vajaduse korral teiste teenuste koordineeritud jätkumisele. Juhtumikorralduse eesmärk on ennetada olukorda, kus noor naaseb samadesse riskitingimustesse ilma piisava toeta, ning vähendada riski, et probleemne käitumine kordub. Tuge ja nõustamist vajavad ka pere teised lapsed.

Selleks on vaja tagada, et noorele pakutav tugi oleks järjepidev, vajaduspõhine ja seotud konkreetsete eesmärkidega, mitte ei katkeks teenuste vahetumisel. See tähendab, et juba KLAT-is viibimise ajal planeeritakse noore tagasipöördumine kogukonda ning lepatakse kokku, millised teenused ja toetusmeetmed jätkuvad.

Praktika ja analüüsid, sealhulgas SKA kogemus, näitavad, et just jätkutoe järjepidevus ja kvaliteet on üks peamisi tegureid, mis mõjutab teenuse pikaajalist tulemuslikkust. Seetõttu on ministeeriumi fookus jätkutoe tugevdamisel, sh võrgustikutöö toimimise parandamisel ja teenuste paremal sidumisel, et noor ei jääks pärast intensiivset sekkumist üksi.

12. Kas ministeerium plaanib teha muudatusi lastekaitse, noorsootöö, vaimse tervise toe või perede toetamise süsteemis, et raske riskikäitumisega noored jõuaksid abi ja järelevalveni enne, kui nad panevad toime väga raske kuriteo?

Jah, ministeeriumis on juba käimas ja ettevalmistamisel mitmed muudatused, mille eesmärk on jõuda raske riskikäitumisega noorteni varem ning pakkuda neile koordineeritud ja järjepidevat abi. Fookus on ennetuse tugevdamisel, varajasel märkamisel ja teenuste paremal sidumisel.

Olulisemad arendussuunad puudutavad lastekaitse juhtumikorralduse uuendamist, kohalike omavalitsuste võimekuse tugevdamist, uimastitarvitamise varajase märkamise ja lühisekkumise rakendamist ning vaimse tervise tegevuskava elluviimist. Samuti arendatakse edasi olemasolevaid riiklikke teenuseid ning piloteeritakse uusi sekkumisi, et leida tõhusamaid viise riskikäitumise varaseks ennetamiseks ja toetamiseks. Need sammud on omavahel seotud ning toetavad sama eesmärki – tagada, et abi ei oleks killustunud, vaid jõuaks perede ja noorteni õigel ajal ja terviklikult.

Ministeeriumi vaatest on prioriteediks sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna senisest tugevam lõimimine, mis võimaldab valdkondade spetsialistidel süsteemselt koostööd parendada.

Nagu eelnevalt käsitletud, toetatakse kohalikke omavalitsusi juhtumipõhises töös ning arendatakse tõenduspõhiseid sekkumisi ja teenuseid, et vähendada vajadust hilisemate intensiivsete meetmete, sealhulgas KLAT järele.

Tegemist ei ole ühe üksiku meetmega, vaid järkjärgulise süsteemse muutusega, mille keskmes on varasem, järjepidevam ja tõenduspõhisem tugi noorele ja tema perele.

13. Palun kirjeldage, milliseid konkreetseid poliitika- või seadusemuudatusi on ministeeriumil plaanis teha, et parandada kõrge riskikäitumisega noorte puhul abi kättesaadavust, teenuste toimivust ja ühiskonna turvalisust.

Sotsiaalministeerium saadab veel aprillkuus valitsusse lastekaitse seaduse eelnõu, mille eesmärk on aidata kaasa sellele, et abi jõuaks lapse ja pereni kiiremini ning selgemalt. Kavandatavad muudatused toetavad võrgustikutööd, täpsustavad eri osapoolte rolle ja vastutust ning loovad paindlikumad võimalused lapse abivajaduse hindamiseks ja sobivate meetmete rakendamiseks.

Eelnõuga eristatakse senisest selgemalt olukorrad, kus sekkumine eeldab lastekaitsetöötaja juhtivat rolli, ja juhtumid, kus lapse heaolu toetamine saab toimuda eelkõige selle valdkonna sees, kus raskused ilmnesid. Samuti nähakse ette eelhindamine, et otsustada

juhtumikorralduse algatamise vajadus, ning abivajadust tuleb hinnata esimesel võimalusel, erandjuhul hiljemalt kahe kuu jooksul. Nende muudatustega vabastatakse lastekaitsetöötajate ressursi, et nad saaksid rohkem keskenduda kõrge riskikäitumisega noortele ja teistele kompleksse abivajadusega lastele.

Töös on ka kinnise lasteasutuse teenuse korralduse uuendamine. See hõlmab nii praktilisi muudatusi, et teenuse sisu vastaks paremini eri sihtrühmade vajadustele, kui ka vajaduse korral regulatiivseid muudatusi. Uuendustega on plaanis välja tulla 2027. aastal.

Eesmärk on, et abi oleks paremini kättesaadav, teenused toimiksid sidusamalt ning sekkumine jõuaks nooreni varem, enne kui probleemid süvenevad ja ohustavad nii noore enda kui ka teiste turvalisust.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Karmen Joller
sotsiaalminister

Lisa:

Merileid Vinkler
Merileid.Vinkler@sm.ee

Gerli Baida
Gerli.Baida@sm.ee